

K PROBLEMATICE OCHRANY SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ

Václav Váňa

Generální konference UNESCO přijala na svém zasedání v Paříži dne 16. listopadu 1972 Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Tato Úmluva vytváří systém kolektivní ochrany kulturního a přírodního dědictví výjimečné universální hodnoty z hlediska historického, uměleckého nebo vědeckého, které by mělo být zachováno pro budoucí generace. V tomto dokumentu jsou vymezeny povinnosti a práva smluvních států a ustaveny instituce, které mají cíle Úmluvy naplňovat. Česká a Slovenská federativní republika (nástupnický Česká republika od roku 1993) přistoupila k Úmluvě 15. února 1991 a publikovala ji ve Sbírce zákonů č.159/1991. V rámci UNESCO byl ustaven Mezivládní výbor pro světové dědictví, který schvaluje nejhodnotnější památky navržené členskými státy, pokud dojde k závěru, že splňují jedno nebo více ze stanovených pěti kritérií, a pokud projdou testem autentičnosti a celistvosti.

Po přistoupení k Úmluvě byl sestaven seznam památek a míst, které byly postupně nominovány k zápisu na Seznam světového dědictví. V tomto výběru byly zahrnuty pouze památky kulturního dědictví. Většina návrhů byla úspěšná. Nebyl odsouhlasen pouze areál kláštera v Kladrubech a u nominace hradu Karlštejna bylo doporučeno předkládaný materiál doplnit o problematiku přestavby hradu v 19.století. První tři památky byly zapsány na Seznam v roce 1992, postupně pak další. Celkem je v Seznamu zapsáno 11 památek na území České republiky – his-

torická centra měst Prahy, Českého Krumlova, Telče, Kutné Hory s chrámem sv. Barbory a katedrálou Panny Marie v Sedlci, poutní kostel sv.Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou, kulturní krajina Lednice-Valtice, historická vesnice Holašovice, zahrady a zámek v Kroměříži, zámek Litomyšl, sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci, vila Tugendhat v Brně. Od roku 2000 probíhal výběr dalších kulturních památek a lokalit v resortu kultury a zároveň byly projednávány vhodné náměty nominací některých chráněných částí krajiny v gesci Ministerstva život-

nho prostředí. Při výběru jsou respektována doporučení Mezi-
vládního výboru pro světové dědictví zahrnout do indikativního
seznamu takové druhy památek, které jsou na Seznamu méně
zastoupené.

Zápis na tento prestižní Seznam je závazkem České republi-
ky směrem ke světovému společenství, že z národních zdrojů
bude toto dědictví přednostně chráněno, konzervováno a restaurováno.

Jednou z povinností smluvních států, vyplývajících ze zápisu
statku na Seznam světového dědictví, je podávání zpráv o aplika-
ci Úmluvy účastnickým státem a o stavu péče o jednotlivé zapsané
památky světového kulturního a přírodního dědictví. Výbor
světového dědictví přijal na svém zasedání v roce 1998 v Kjótu
pravidla pro předkládání zpráv, která se týkají periodicity, obsa-
hu a formy. Tyto zprávy mají zejména zhodnotit přijatá legisla-
tivní a administrativní opatření a jiné činnosti, které se týkají
aplikace Úmluvy, včetně sledování stavu uchování jednotlivých
památek a míst zapsaných na Seznam. Pravidelné předkládání
zpráv má za cíl:

- *zhodnocení plnění Úmluvy ze strany účastnického státu,*
- *zhodnocení zachování hodnot památek světového dědictví,*
- *poskytnutí aktualizované informace o památkách s cílem za-
znamnat změny podmínek a stavu zachování,*
- *poskytnout mechanismus pro regionální spolupráci a výměnu
informací a zkušeností mezi účastnickými státy z hlediska plně-
ní Úmluvy.*

Účastnické státy byly vyzvány, aby zpracovaly v šestiletém
cyklu periodické zprávy obsahující dvě části:

Část I – o stavu legislativních, administrativních a dalších
opatřeních, která přijal účastnický stát pro plnění Úmluvy
a o podrobné zkušenosti v této oblasti. To se týká zvláště povin-
ností a závazků obecné povahy, stanovených v článku 29 Úmlu-
vy.

Část II – o stavu zachování jednotlivých památek světového
dědictví. Tato část se zpracovává každoročně podle stanovené
základní osnovy, konkrétně rozpracované pro podmínky účast-
nického státu. Metodika sledování památek zapsaných na
Seznam v České republice pro jednotlivé památky byla zpracov-
ávána Státním ústavem památkové péče v Praze (SÚPP) a schvále-
na Ministerstvem kultury ČR dne 1. července 1999. Koordinací
monitoringu je pověřen SÚPP a prováděním dílčích zpráv pří-
slušné státní památkové ústavy v regionech.

Sledování památek zapsaných na Seznam probíhá od polovi-
ny roku 1998. První rok byl charakterizován hledáním optimální
formy a způsobu sledování, protože charakter jednotlivých
zapsaných památek je značně rozdílný. Pro zjišťování doprovod-
ných dat pro monitoring nezbytných byla navázána spolupráce
s Ústavem územního rozvoje v Brně, který formou dotazníků
zkoumá problematiku řešenou mimo orgány a organizace památ-
kové péče u městských a obecních úřadů.

Z dosavadních zkušeností v oblasti monitoringu a zahranič-
ních zpráv a informací vyplývá, že k úspěšnému zajištění úkolů
plnění Úmluvy je výhodné přijmout vládní usnesení, které by
tuto problematiku řešilo v celém komplexu. Kromě sledování
odborně památkových hodnot je nutné sledovat také problemati-
ku zajišťovanou jinými resorty (cestovní ruch, bydlení, životní
prostředí, doprava, spoje a podobně). Z tohoto důvodu řada

evropských států přijala příslušná vládní usnesení, které kromě
deklarací o ochraně obsahují úkoly pro jednotlivé resorty a cent-
rální instituce, včetně finančního zabezpečení stanovených úko-
lů s harmonogramem akcí a doporučením orgánům nižších
stupňů.

Proto SÚPP doporučil ve své zprávě pro Ministerstvo kultury
přijetí takového vládního usnesení, které by řešilo komplexně
tuto oblast včetně vytvoření Meziresortní komise, která by sledo-
vala plnění přijatých úkolů. Dále bylo doporučeno vytvořit pod-
mínky pro širší publicitu Úmluvy a seznámit veřejnost s jejími
cíli, vytvořit podmínky pro přijetí mezinárodní spolupráce, vzdě-
lávání a propagace. Dále bylo doporučeno zainteresovat orgány
samospráv příslušných obcí a měst na úkolech vyplývajících
z Úmluvy a závěrech monitorovacích zpráv s cílem předjímat
budoucí problémy.

Monitorovací zprávy za jednotlivé památky mají vzestupnou
úroveň jak po stránce obsahové, tak po stránce formální. Úroveň
sledování i zpráv je podmíněna spoluprací jednotlivých subjektů,
které se na správě a péči o památky podílejí i na ochotě poskyto-
vat potřebné informace.

Ve všech monitorovacích zprávách je konstatováno, že hod-
noty, pro které byly památky zařazeny na Seznam světového
dědictví, trvají. Skutečnost, že lokalita je zapsána na Seznam,
je významným pomocným argumentem při formulování odborných
stanovisek ke stavebním záměrům v daném území
i v ochranném pásmu památky. V rozhodující, urbanistické
rovině se relativně daří usměrňovat stavební aktivity, a to
i v ochranných pásmech tak, aby významně nenarušovaly půdo-
rysnou osnovu a hmotovou skladbu dané památky. Problémy se
vyskytují při navrhování a realizaci nových staveb v Praze,
zvláště v rovině architektonické. Největším problémem je
zachování autenticity, hlavně při volbě materiálů, zachování
detailů a historických konstrukcí. Spektrum a dosažitelnost sta-
vebních materiálů a technologií se od roku 1990 značně změni-
la. V současné době je již uspokojivá nabídka tradičních mate-
riálů, lze vyrobit atypické stavební prvky a detaily. Největším
problémem tedy bývá přesvědčit investory a vlastníky, aby je
použili, protože stavbu prodražují a jsou pracnější. Vlivné
lobby výrobců a stavebních firem prosazují své „moderní“
výrobky a technologie a prezentují je investorům jako výhod-
nější a trvanlivější než technologie tradiční. V malém počtu
vydávaných rozhodnutí je požadován průzkum a dokumentace
památky, často chybí zdůvodnění preferovaného způsobu řeše-
ní, v minimálním počtu rozhodnutí je konkretizován požadavek
na nutnost zachování autenticity památky. Téměř ve všech
zprávách je poukazováno na nutnost přijetí kvalitních územně
plánovacích dokumentů, plánů obnovy a projektů prezentace.
Při poskytování finančních prostředků ze státních dotačních
programů jsou památky zapsané na Seznam zvýhodňovány pro
akce stavební povahy. Problém je v přípravě odborných pod-
kladů (stavebně historické průzkumy, předprojektová inventari-
zace a dokumentace hodnotných prvků), které nejsou obecně
dotovány.

Obecným poznatkem, jak už bylo v článku uvedeno, je poža-
davek na přijetí dokumentu, který by zásadním způsobem pozi-
tivně ovlivnil naplňování odpovědnosti při komplexní péči

o památku zejména tam, kde se jedná o větší území. Tento závěr se ukazuje jako zvláště aktuální i vzhledem ke změnám v souvislosti s probíhající reformou státní správy. Optimální by bylo zpracovat zásady péče o každou památku zapsanou do Seznamu ve vazbě na územní dokumentaci a jiné závazné materiály, na které by neměly případné změny kompetencí vliv. Takové zásady by výrazně zvýšily i kvalitu výkonu památkové péče a prezentaci památky.

V oblasti právních předpisů a dokumentů je nutné aktualizovat a schválit územní plány a plány regulační, naléhavým úkolem je sladit ustanovení stavebního zákona se zákonem o státní památkové péči.

V oblasti výkonu státní památkové péče a v oblasti odborné je nutné dohlížet na důslednější projektovou přípravu a konkrét-

něji formulovat podmínky pro obnovu kulturních památek, dbát na ochranu autentických detailů staveb, konstrukcí a materiálů, provádět systematickou dokumentaci obnovy, publikovat hodnocení obnovy kulturních památek a odborné nálezy.

V oblasti společenské vůle k ochraně památek zapsaných na Seznam je potřebné přijmout organizační opatření, která zlepší informovanost vlastníků, správců či obyvatel a vést odbornou diskusi o aspektech památkové péče.

PhDr. Václav Váňa
Státní ústav památkové péče